Міністерство освіти і науки України
Запорізький національний університет

НОВА ФІЛОЛОГІЯ

Збірник наукових праць

№ 89

Видавничий дім
«Гельветика»
2023

ЗМІСТ

Алиєва А. Д., Костик Є. В.
ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКИХ ІДІОМ 9

Алісеєнко О. М., Мудренко Г. А.
СУЧАСНІ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ НЕФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ 15

Багач І. Г., Чернова І. В.
ФРАЗЕОЛОГІЧНІ ОДИНИЦІ ЯК ОБ'ЄКТ ПЕРЕКЛАДУ (НА ПРИКЛАДІ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ) 22

Базарова І. В.
*ДЕФІНІЦІЙНИЙ АНАЛІЗ ЛЕКСЕМ **SMALL TALK** ТА **GOSSIP*** 28

Балаж В. О.
ПРАГМАЛІНГВІСТИЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕВФЕМІЗМІВ І ДИСФЕМІЗМІВ (НА МАТЕРІАЛІ УКРАЇНСЬКИХ НОВИННИХ ТЕЛЕГРАМ-КАНАЛІВ) 35

Бондар Н. В., Осіпчук Н. В.
РОЛЬ НЕОЛОГІЗМІВ У СУЧАСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ ТА НІМЕЦЬКОМОВНОМУ МЕДІЙНИХ ДИСКУРСАХ 43

Ващенко Ю. А., Сатановська Г. С., Мурадова І. Р.
КОЛОРИСТИЧНИЙ ПРОСТІР РОМАНУ ГІ ДЕ МОПАССАНА «НАШЕ СЕРЦЕ» 50

Voitenko L. I., Karavayeva T. L., Shvelidze L. D.
STRATEGY OF THE NEW DRAMA IN LESYA UKRAINKA'S LITERARY-AND-CRITICAL ARTICLES 59

Hlavatska Yu. L.
MEANS OF EVALUATING THE AUTHOR AND CHARACTER'S SPEECH (CASE STUDY OF THE LITERARY BIOGRAPHY BY W. ISAACSON "STEVE JOBS: BIOGRAPHY") 66

Глушковецька Н. А., Таєм М. Дж.
НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 72

Гриців Н. М., Сабан О. В., Синдега Р. Є.
ТЕРМІНИ ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧОГО СПРЯМУВАННЯ: ТИПОЛОГІЯ ТА ФУНКЦІЯ 78

Дейна Л. В.
ДИСКУРСИВНІ ПАРАМЕТРИ ПИСЬМЕННИЦЬКИХ ЩОДЕННИКІВ 87

Дюкар К. В.
ЛЕКСИКО-СЛОВОТВІРНА СПЕЦИФІКА НЕОВЕРБАТИВІВ ПЕРІОДУ ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ 95

Запольських С. П., Приходько Н. Ю.
СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПІСЕННОЇ ЛІРИКИ ТА СПЕЦИФІКА ЇЇ ПЕРЕКЛАДУ (НА МАТЕРІАЛІ ПІСЕНЬ ГУРТУ "EVANESCENCE" ТА ПЕРЕКЛАДУ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ) 101

Ільїна О. В.
АВТОБІОГРАФІЗМ ЯК ОСОБЛИВІСТЬ ІДІОСТИЛЮ Ю. М. МУШКЕТИКА 111

Капура О. М.
ПОСТЧОРНОБИЛЬСЬКИЙ ХАРАКТЕР УКРАЇНСЬКОГО ПОСТМОДЕРНІЗМУ У ТВОРЧОСТІ ЮРКА ІЗДРИКА 117

Кемінь У. В.
ПИТАЛЬНІ РЕЧЕННЯ ЯК МАРКЕРИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕМОТИВНОСТІ В МОВОТВОРЧОСТІ МАРІЇ МАТІОС 122

Козачук А. М.
ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА ПРИЙОМИ: ТЕРМІНОЛОГІЧНІ ВИКЛИКИ У ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВІ 129

УДК 81'373.46:'25
DOI https://doi.org/10.26661/2414-1135-2023-89-18

ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА ПРИЙОМИ: ТЕРМІНОЛОГІЧНІ ВИКЛИКИ У ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВІ

Козачук А. М.
кандидат філологічних наук,
завідувач кафедри лінгвістики та перекладу
Київський університет імені Бориса Грінченка
вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2, Київ, Україна
orcid.org/0000-0002-5508-3152
a.kozachuk@kubg.edu.ua

Ключові слова: *англомовне перекладознавство, відповідність, Ньюмарк, терміносистема, українське перекладознавство.*

Стаття стосується проблеми термінологічних невідповідностей в українських та англомовних перекладознавчих дослідженнях, які зумовлені різницею у відповідних наукових традиціях. Увагу, зокрема, приділено зіставленню термінологічного сегменту, що стосується перекладацьких трансформацій в українському перекладознавстві і перекладацьких технік – в англомовному.

Традиційно перекладацькими трансформаціями називають прийоми, що передбачають перетворення одиниць тексту оригіналу в одиниці тексту перекладу (О. Селіванова). Досить великою підтримкою користується класифікація трансформацій, до якої входять: додавання, вилучення, перестановка і заміна. Саме заміна є найчастіше вживаною трансформацією у перекладі. Особливим різновидом заміни є компенсація, до якої вдаються у разі неможливості створення необхідного стилістичного ефекту аналогічними засобами мови перекладу. Також побутує думка про те, що трансформації використовуються переважно у комплексі, а не у чистому вигляді.

В англомовному перекладознавчому дискурсі термін «перекладацькі трансформації» не використовується, натомість в емпіричних дослідженнях широкого поширення набув термін «перекладацькі прийоми» (англ. – translation techniques). Так само, як і у випадку з трансформаціями, не існує єдиної уніфікованої класифікації перекладацьких прийомів, хоча найвідоміші з них засновані здебільшого на концепції П. Ньюмарка. У статті детально аналізується класифікація прийомів, до якої входять: адаптація, посилення, запозичення, калька, компенсація, опис, дискурсивне створення, усталений еквівалент, узагальнення, лінгвістичне посилення, лінгвістичне стиснення, буквальний переклад, модуляція, уточнення, скорочення, заміна, перестановка і варіація (Л. Моліна, А. Албір).

У результаті проведення паралелей між двома терміносистемами, зокрема, встановлено відповідність: адаптація – локалізація, посилення – додавання, запозичення – транскодування, дискурсивне створення – контекстуальний переклад, лінгвістичне посилення – декомпресія, лінгвістичне стиснення – компресія, модуляція – (в низці випадків) антонімічний переклад, уточнення – конкретизація, скорочення – вилучення, перестановка – заміна.

TRANSLATION TRANSFORMATIONS AND TECHNIQUES: TERMINOLOGICAL CHALLENGES IN TRANSLATION STUDIES

Kozachuk A. M.
Candidate of Philological Sciences,
Head of the Department of Linguistics and Translation
Borys Grinchenko Kyiv University
Bulvarno-Kudriavska str., 18/2, Kyiv, Ukraine
orcid.org/0000-0002-5508-3152
a.kozachuk@kubg.edu.ua

Key words: *correspondence, English-language translation theory, Newmark, term system, Ukrainian translation studies.*

The article deals with the problem of terminological inconsistencies in Ukrainian and English-language translation studies, which are stipulated by the difference in the corresponding scientific traditions. In particular, some attention is paid to the comparison of the terminological segment concerning translation transformations in Ukrainian translation studies discurse and translation techniques – in the English-language one.

Traditionally, translation transformations are considered as techniques that involve the conversion of units of the source text into those of the target text (O. Selivanova). Quite a lot of popularity is given to the classification of transformations, which includes: addition, omission, transposition and substitution. The most commonly used transformation in translation is substitution. A special kind of substitution is compensation, which is applied in case of impossibility of creating the necessary stylistic effect by similar means of the target language. There is also an opinion that transformations are used mainly in complex, not purely.

In English-language translation discourse, the term "translation transformations" is not used, but in empirical research, the term "translation techniques" has become widespread. Just as in the case of transformations, there is no single unified classification of translation techniques, although the most famous of them are based mainly on P. Newmark's works. The article analyzes the classification of techniques in detail; they including: adaptation, amplification, borrowing, calque, compensation, description, discursive creation, established equivalent, generalization, linguistic amplification, linguistic compression, literal translation, modulation, particularization, reduction, substitution, transposition and variation (L. Molina, A. Albir).

As a result of contrasting the two terminosystems, the correspondence was established, as follows: adaptation – localization, amplification – addition, borrowing – transcoding, discursive creation – contextual translation, linguistic amplification – decompression, linguistic compression – compression, modulation – antonymic translation (in some cases), particularization – concretization, reduction – omission, transposition – replacement.

Постановка проблеми. Українське перекладознавство має давні традиції. Як і будь-яка галузь досліджень, воно має об'єкт і мету. Те саме можна сказати і про власний термінологічний апарат, яким послуговуються при вивченні досліджуваних явищ. Проте інколи можна спостерігати відмінності між національними традиціями однієї і тієї самої наукової галузі в різних лінгвокультурах. Що менше таких відмінностей, то продуктивніше відбувається співпраця між ученими з різних країн в межах однієї галузі. З одного боку, це твердження здається очевидним, з іншого – знову виникає дискусія про традиційне протистояння національного та глобалізованого у низці галузей. Тим не менше, в умовах, які склалися на цей момент, проблема систематизації термінологічного апарату в українському перекладознавстві набуває особливої актуальності, оскільки наразі відсутня уніфікація національної терміносистеми, а також різні термінологічні традиції потребують розгляду та зіставного аналізу. Оскільки систематизація усього корпусу термінів є завданням, масштаб якого недостатньо відобразити в межах тільки однієї статті, ми зупинимося на окремому

аспекті терміносистеми – а саме на перекладацьких трансформаціях та прийомах.

Взагалі питання перекладацьких трансформацій розглядали В. Лобода, О. Приймачок, О. Селіванова, С. Швачко та інші. Перекладацькі прийоми (англ. – *translation techniques*) досліджували А. Албір, Л. Моліна, П. Ньюмарк, М. Ордударі, М. Пінейру та інші.

Метою статті є зіставлення семантики термінів та структури понять перекладацьких трансформацій в українському перекладознавстві та перекладацьких прийомів в англомовному перекладознавчому дискурсі. **Завдання** дослідження – представити відповідність термінів з обох терміносистем і визначити ступінь їхньої взаємозаміності. Матеріалом дослідження послужили сучасні наукові статті з українських та закордонних англомовних наукових видань, присвячені окресленій проблемі. Також для конкретнішого способу представлення результатів дослідження ми проілюстрували перекладацькі трансформації та прийоми прикладами з текстів Роми Франко, яка видала понад 20 томів художніх перекладів прозових творів української літератури XIX–XX століть і чиї переклади вже певною мірою досліджувалися нами раніше.

Об'єкт дослідження – зміни, які перекладач вносить у текст перекладу заради відповідності його нормам цільової мови та збереження змісту. Предмет дослідження – українська та англомовна традиційні термінологічні системи на позначення таких змін у тексті перекладу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як відомо, українські перекладознавці у своїх розвідках користуються різними термінологічними апаратами. Так само різні терміносистеми розглядаються у процесі фахової підготовки перекладачів у різних закладах вищої освіти, при цьому часто якась одна з них береться за основу. Вибір основної терміносистеми часто продиктований різними критеріями, але глибина проблеми сягає рівня історії розвитку українського перекладознавства та перекладу.

Як зазначає М. Стріха, український переклад XIX–XX століть був переважно зорієнтований на двомовних або багатомовних читачів, при цьому розвиваючись разом з українською літературою в умовах колоніального статусу, протидіючи численним заборонам на вживання або обмеження української мови [1, с. 7–9].

Так само, як і переклад, українське перекладознавство не розвивалося незалежно і зазнавало «колоніального» впливу. Особливий внесок у розвиток історії українського перекладознавства минулого століття зробив Тарас Шмігер. Він виокремлює чотири періоди, серед яких слід звернути увагу на «становлення українського перекладознавства у всесоюзному контексті» [2, с. 4]. Як бачимо, історична доба, коли Україна була частиною СРСР, неминуче вплинула на розвиток галузі. Розуміється, що здобутки українських вчених були пов'язані зі здобутками в інших республіках. Інші шляхи розвитку також унеможливлювалися відсутністю міжнародних контактів, а відтак і певною ізоляцією науки в СРСР.

Описаний період охоплює трохи більше 20 років (від кінця 1940-х до початку 1970-х). Розвиток українського перекладознавства тоді відбувався у межах радянського, зокрема розроблялися методологічні основи теорії перекладу й перекладознавчого аналізу [2, с. 6].

Аналогічно розвивалася й українська наукова термінологія. В огляді загального аналізу мовного планування в українській термінології В. Іващенко констатує, що з 60-х по 90-і роки минулого століття мовна політика спричинила максимальне наближення української термінології до російської [3, с. 10]. В іншій праці, у співавторстві з І. Яценко, авторка також зазначає, що українське термінознавство цього періоду частково орієнтоване на російське [4, с. 6].

Як наслідок, у наш час в Україні багато вчених взагалі і перекладознавців зокрема періодично стикаються з проблемою. Якщо становлення науковця відбувалося в межах парадигми українського перекладознавства, то логічно, що такі вчені спочатку проводять свої дослідження в цій самій парадигмі. При спробі оприлюднити попередні результати дослідження на міжнародному рівні (у виданнях, індексованих у наукометричних базах або однією з міжнародних мов) такі публікації спираються на терміносистему, що відрізняється від тієї, якою користується більшість авторів та читачів. Це призводить до зниження індексу цитування праці. Одним із способів вирішення проблеми ми вбачаємо можливість використання іншої терміносистеми для представлення результатів наукового дослідження, що в цілому не вимагає зміни наукової парадигми. Для цього ми здійснимо порівняльний огляд обраного сегменту терміносистеми в українському та англомовному перекладознавстві.

Досить значну частину перекладознавчих досліджень емпіричного характеру посідає аналіз різних перекладацьких трансформацій, до яких вдається перекладач у процесі відтворення змісту тексту засобами іншої мови.

Спершу розглянемо сам термін. О. Селіванова розглядає перекладацькі трансформації як прийоми, які передбачають процедуру перетворень у процесі переходу від одиниць тексту оригіналу до одиниць тексту перекладу. Зазначений процес відбувається заради досягнення еквівалентності перекладу [5, с. 545]. Вчена також представляє декілька різних точок зору на класифікацію тран-

сформацій. Найпростіша класифікація включає в себе чотири типи – перестановку, заміну, додавання, опущення [5, с. 545].

С. Швачко розглядає трансформації на матеріалі аналізу перекладів віршів. Авторка праці зосереджується на відтворенні засобів образності поетичного тексту, звертаючи увагу на змінах (девіації) поверхневого рівня тексту та на відсутність таких змін на глибинному рівні [6, с. 92].

В масиві українських перекладознавчих статей знаходимо також низку праць, в яких називаються конкретні трансформації. Наприклад, в аналізі перекладу художнього прозового твору О. Приймачок зазначає, що найчастіше використовувана лексична трансформація – заміна, яка поділяється на три різновиди – компенсацію, конкретизацію, генералізацію [7, с. 117]. Окремо також розглядається граматична заміна на морфологічному та синтаксичному рівнях [7, с. 118]. Також у статті наводяться приклади переставлення, додавання і пропуску [7, с. 119].

Розглядаючи окремий вид трансформацій – граматичні, О. Волченко та В. Нікішина відносять до них перестановку, заміну, додавання та опущення [8, с. 253]. В. Горда та Н. Пушик більше уваги звертають на лексичні трансформації, а саме: диференціацію, конкретизацію, генералізацію, контекстуальний та антонімічний переклад, цілісне перетворення, компенсацію [9, с. 170].

При аналізі перекладу авторських афоризмів Н. Яцків і Л. Цюпа спираються на такі трансформації: лексичні (конкретизація, генералізація, додавання, вилучення, заміна, перестановка) і граматичні (заміна, перестановка, додавання, опущення) [10, с. 127]. Як бачимо, у цьому випадку додавання, опущення (вилучення), заміна та перестановка використовуються як на лексичному, так і на граматичному рівнях.

На нашу думку, інший бік схожого явища, коли між трансформаціями немає чіткого поділу, описується у статті І. Сіняговської, а саме: можливість використання складних комплексних трансформацій (де прості трансформації поєднуються в різних комбінаціях), а також в окремих випадках неможливість чіткого визначення типу трансформації і, як результат, належність її до декількох типів одночасно [11, с. 90].

Таким чином, можна стверджувати, що, по-перше, у розглянутих нами працях українських перекладознавців використані подібні терміни на позначення перекладацьких трансформацій; по-друге, в основі цих класифікацій лежать одні й ті самі напрацювання; по-третє, єдиної класифікації трансформацій не існує, незважаючи на певну подібність у поглядах різних вчених.

В контексті нашої теми не зайвим буде звернути увагу на статтю В. Лободи, в якій зазначено, що у «зарубіжних дослідженнях» (по тексту зрозуміло, що йдеться перш за все про англомовні праці – примітка наша) термін «перекладацькі трансформації» не зустрічається, хоча, описуючи подібні процедури, вчені використовують терміни стратегії, техніки та прийоми [12, с. 73].

Справді, коли в англомовному науковому дискурсі дослідники аналізують зміни, які необхідно здійснити для отримання тексту перекладу іншою мовою, вони переважно беруть за основу концепцію П. Ньюмарка [13], який, у свою чергу, також не робив «революцій» у перекладознавстві, а проаналізував попередні здобутки своїх колег. В одній з робіт він, зокрема, називає такі прийоми при перекладі, як трансференція (англ. – *transference*), натуралізація (англ. – *naturalisation*; за суттю є фонетичною адаптацією – примітка наша), культурний, функціональний та описовий еквівалент (англ. – *cultural, functional, descriptive equivalent*), синонімія (англ. – *synonymy*), кальку або запозичення (англ. – *through-translation*), транспозиція (англ. – *transposition*), модуляція (англ. – *modulation*), прецедентний або «загальноприйнятий» переклад (англ. – *recognised translation*), «ярлик» (англ. – *translation label*), компенсація (англ. – *compensations*), компонентний аналіз (англ. – *componential analysis*; за суттю є поділом складної синтаксичної конструкції на простіші – примітка наша), скорочення та розширення (англ. – reduction and expansion) та інші [13, с. 81–91].

М. Пінейру оглядає низку різних класифікацій перекладацьких прийомів і на їх основі подає власний перепрацьований перелік, виділяючи три прийоми – дослівний/буквальний, культурний та художній переклад [14, с. 128].

У контексті розгляду перекладу технічних термінів М. Фебріанто зі співавторами виокремлює п'ять прийомів: адаптацію, загальний еквівалент, буквальний переклад, калькування, чисте запозичення [15, с. 121]. Незважаючи на, на перший погляд, очевидну різницю у переліку прийомів, автори виводять його з класифікації, розробленої на основі концепції П. Ньюмарка [15, с. 118–119]. Повний перелік перекладацьких прийомів за П. Ньюмарком наводить у статті також і М. Ордударі [16].

Врешті, Л. Моліна й А. Албір спробували відокремити перекладацькі прийоми від стратегій та методів і запропонували список із чотирнадцяти таких прийомів: адаптація (англ. – *adaptation*), посилення (англ. – *amplification*), запозичення (англ. – *borrowing*), калька (англ. – *calque*), компенсація (англ. – *compensation*), опис (англ. – *description*), дискурсивне створення (англ. – *discursive creation*), усталений еквівалент (англ. – *established equivalent*), узагальнення (англ. – *generalization*), лінгвістичне посилення (англ. – *linguistic amplifi-*

cation), лінгвістичне стиснення (англ. – *linguistic compression*), буквальний переклад (англ. – *literal translation*), модуляція (англ. – *modulation*), уточнення (англ. – *particularization*), скорочення (англ. – *reduction*), заміна (англ. – *substitution*), перестановка (англ. – *transposition*) і варіація (англ. – *variation*) [17, с. 509–511]. Розглянемо кожен з них детальніше у контексті їх співвідношення з усталеними в українському перекладознавстві термінами.

Адаптація полягає у заміні культурного елемента на більш знайомий для цільової аудиторії [17, с. 509], наприклад: *Як би ще на* ***пів аршина*** *піднялась у гору, то полилась би через греблю* (Б. Грінченко). – *If it went up just another* ***couple of feet****, it would flow over the dam* (R. Franko, transl. 144). Як бачимо, адаптація також включає в себе перекладацьку локалізацію, а також використання стратегії доместикації.

Посилення полягає у додаванні певної інформації у перекладі, зокрема з метою експлікації [17, с. 510]. Прикладом може бути додавання у перекладі, з якого читачам легше зрозуміти значення історизму: *Звісно,* ***справник*** *уже давно намагався…* (Б. Грінченко). – *It was a well-known fact that for some time the* ***district police officer*** *had been demanding…* (R. Franko, transl.). Прийом посилення збігається з трансформацією додавання.

Запозичення полягає у використанні іншомовного слова у тексті перекладу [17, с. 510] і відповідає транскодуванню, наприклад: *Сім* ***верстов*** *пройшли лісом без ніяких перешкод* (Б. Грінченко). – *They walked seven* ***versts*** *through the forest and field without any problems* (R. Franko, transl.).

Кальку можна також назвати послівним перекладом [17, с. 510], наприклад: *Вона десь над* ***Глибокою Деброю*** *в яличках* (І. Франко). – *She's somewhere in the fir forest by the* ***Deep Gorge*** (R. Franko, transl.). Значення та сфера використання цього терміну збігається в українському та англомовному перекладознавчому дискурсі.

Компенсація передбачає створення у тексті перекладу стилістичного маркування, відмінного від оригіналу, якщо оригінальне є неперекладним [17, с. 510]. Наприклад, стилістично марковане вживання зменшувального суфікса з метою надати негативного зневажливого відтінку може в українсько-англійському перекладі компенсуватися контекстом: *... красуня, вийшовши заміж за новоспеченого граф****ик****а Ошустовського, ... тепер важко бідує...* (І. Франко). – *... renowned for her beauty… – having married the* ***petty****, newly-baked Count Oshustovsky, ... was suffering greatly…* (R. Franko, transl.). Як бачимо, назва та сутність цього прийому відповідає однойменній перекладацькій трансформації.

Опис полягає у заміні одиниці тексту на її опис згідно з формою або функцією [17, с. 510], наприклад: *... робітницькі брилі...* (Б. Грінченко). – *... workers'* ***straw*** *hats…* (R. Franko, transl.). Цей перекладацький прийом відповідає описовому перекладу.

Дискурсивне створення полягає у «встановленні тимчасового еквівалентного зв'язку» в межах окремого контексту [17, с. 510], як от: *У його був старший брат, записаний у* ***ревізію****...* (Б. Грінченко). – *An older brother had been registered on* ***taxation lists****…* (R. Franko, transl.).

Усталений еквівалент – це використання усталеного відповідника, як правило, кодифікованого в лексикографічних джерелах [17, с. 510]. Йдеться не лише про відповідники на рівні лексем, але і про фразеологічні одиниці: *Тепер збирай, що посіяла* (О. Кобилянська). – *Now reap what you have sown* (R. Franko, transl.).

Узагальнення полягає у використанні відповідника з більш загальним або нейтральним значенням [17, с. 510]. Як бачимо, сюди можна також включити і стилістично нейтральний переклад: *Раптом добачає* ***банкнот на 5 золотих ринських*** (О. Кобилянська) – *Suddenly, he notices* ***a banknote*** (R. Franko, transl.). В цілому перекладацький прийом узагальнення відповідає однойменній перекладацькій трансформації.

Лінгвістичне посилення використовується переважно в усному та аудіовізуальному перекладі й полягає у додаванні елементів задля збільшення довжини фрази [17, с. 510]. Наприклад, якщо потрібно перекласти з англійської фразу *Fragile!*, то замість відповідника з тією самою кількістю складів (*Крихке!*) перекладач може вдатися до цього прийому і перекласти слово повним реченням: *Обережно, крихкий вантаж!*

Лінгвістичне стиснення – протилежний прийом до лінгвістичного посилення, який також використовується переважно в аудіовізуальному перекладі [17, с. 510]. Наприклад: *What did he answer to your question? – А він що?* Тут у перекладі використано коротшу фразу. Оскільки доробок Роми Франко не включає усних та аудіовізуальних перекладів, наведені нами приклади лінгвістичного посилення та стиснення не були взяті з корпусу її текстів. Ці два прийоми, на нашу думку, можна вважати відповідниками декомпресії та компресії відповідно.

Ще один перекладацький прийом – буквальний переклад – це те саме, що дослівний переклад [17, с. 510]. У художньому перекладі цей прийом хоч і може призвести до перекладацьких втрат, але може також і зберігати образність: *Панна і віно – голе коліно* (І. Франко). – *A young lady, and as for her dowry – nothing but a naked knee!* (R. Franko, transl.).

Модуляція полягає у зміні фокусу або когнітивної категорії при перекладі [17, с. 510], наприклад: *... аж тут* ***вийшла воля*** *і більше ніхто не пішов у балку* (Б. Грінченко). – … *but shortly thereafter* ***the serfdom was abolished****, and no one else went to live in the valley* (R. Franko, transl.). Модуляція часто має дещо спільне з антонімічним перекладом.

Назва «уточнення» говорить сама за себе – цей перекладацький прийом є протилежністю узагальненню і полягає у використанні у перекладі лексичної одиниці з вужчим або конкретнішим значенням [17, с. 510]. Наведемо приклад: *Повітка, ворота, тин,* ***хлів****, навіть курінь, ліса коло стогу – все це має завершити цикл якоїсь своєї роботи...* (Г. Хоткевич). – *A barn, a gate, a walled fence,* ***a stable****, even a kozak hut, a reed fence around the hayrick – all of them had to complete a designate cycle of duty…* (R. Franko, transl.). Прийом уточнення відповідає трансформації конкретизації.

Скорочення відбувається, коли перекладач не включає певну інформацію до тексту перекладу [17, с. 510]. Цей прийом протилежний до посилення і відповідає трансформації опущення (упущення, вилучення) – пропущений фрагмент у прикладі виділений напівжирним форматуванням: *Дак он хто тут ходить!* ***Ах ти-ж гольтіпака, обідранець нікчемний!*** *І смієш ти сюди лізти?* (Б. Грінченко). – *So, this is who is beating a path here! How dare you come crawling over here?* (R. Franko, transl.).

Прийом заміни передбачає взаємну зміну лінгвістичних та паралінгвістичних засобів повідомлення, переважно в усному перекладі [17, с. 511].

Прийом перестановки полягає у заміні граматичних категорій, частин мови тощо [17, с. 511]. Цей прийом відповідає трансформації заміни, наприклад: *Вона... скінчила виділову* ***школу*** *і думала йти ще до вчительської семінарії* (І. Франко). – *She… had completed her secondary* ***schooling****, and was about to enter a teachers' seminary* (R. Franko, transl.).

Про прийом варіації говорять, коли відбуваються значні зміни на текстовому або навіть дискурсивному рівні, як от зміна діалектного забарвлення, стилю, міжсеміотичний переклад тощо [17, с. 511].

Висновки і перспективи подальших розробок. Таким чином, переважна більшість оглянутих нами перекладацьких прийомів є новим підходом до трактування деяких понять для перекладознавців. Спроба пристосування нової групи термінів до української терміносистеми ні в якому разі не заперечує попередніх здобутків учених, а навпаки – покликана сприяти інтеграції української науки у світову. Описана система перекладацьких прийомів може бути використана для оцінювання якості перекладів, проведення перекладознавчих досліджень, а також для фахової підготовки перекладачів. У подальшому видається перспективним пристосування інших сегментів української та англомовної перекладознавчих терміносистем.

ЛІТЕРАТУРА

1. Стріха М. Український художній переклад: між літературою і націєтворенням. Київ : Факт, 2006. 342 с.
2. Шмігер Т. Історія українського перекладознавства XX сторіччя: ключові проблеми та періодизація : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.16. Київ, 2008. 20 с.
3. Іващенко В. Періодизація історії становлення української наукової термінології на тлі термінологічної діяльності в Україні: традиційні виміри. *Термінологічний вісник*. 2015. Вип. 3(1). С. 5–16.
4. Іващенко В., Яценко Н. Галузеве слов'янське термінознавство функціональної дослідницької парадигми кінця XX – початку XXI століть. *Українська термінологія і сучасність*: Збірник наукових праць. Київ, 2013. Вип. IX. С. 5–25.
5. Селіванова О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2011. 844 с.
6. Швачко С. Перекладацькі трансформації у поетичному просторі. *Іноземні мови. Зарубіжна література. Методика викладання*. Донецьк, 2005. Т. 2, № 1. С. 90–95.
7. Приймачок О. Перекладацькі трансформації як спосіб досягнення адекватності художнього перекладу. *Вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки* : *Філологічні науки*. Луцьк, 2008. № 10 С. 115–121.
8. Волченко О., Нікішина В. Граматичні трансформації в англо-українському художньому перекладі. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія* : *Філологічна*. 2015. Вип. 54. С. 252–254.
9. Горда В., Пушик Н. Перекладацькі трансформації у відтворенні ономастичного простору авторського тексту. *Закарпатські філологічні студії*. 2021. Вип. 16. С. 166–171.
10. Яцків Н., Цюпа Л. Перекладацькі трансформації авторських афоризмів Давіда Фонкіноса в романі «Наші розставання». *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія* : *Філологія. Соціальні комунікації*. 2018. Т. 29(68), № 4. С. 126–131.
11. Сіняговська І. Визначення та класифікація перекладацьких трансформацій у процесі художнього перекладу тексту. *Наукові праці [Чорноморського державного університету*

імені Петра Могили комплексу "Києво-Могилянська академія"]. Сер. : Філологія. Мовознавство. 2014. Т. 221, Вип. 209. С. 89–93.
12. Лобода В. Перекладацькі трансформації: дефінітивний характер та проблема класифікації. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.*: *Філологія*. 2019. № 43, Том 4. С. 72–74.
13. Newmark P. A Textbook of Translation. Hertfordshire, 1988. 225 p.
14. Pinheiro M. Translation Techniques. *Communication at Language & Work*. 1 May 2015. Issue Nr. 4. P. 121–144. URL: http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/claw/article/view/20775 (access date: 27.12.2022).
15. Febryanto M., Sulyaningsih I., Zhafirah A. Analysis of translation techniques and quality of translated terms of mechanical engineering in accredited national journals. *Project*. January 2021. Volume 4, Nr. 1. P. 116–125. URL: https://journal.ikipsiliwangi.ac.id/index.php/project/article/view/6429 (access date: 27.12.2022).
16. Ordudari M. Translation procedures, strategies and methods. *Translation Journal*. July 2007. Volume 11, Nr. 3. URL: http://translationjournal.net/journal/41culture.htm (access date: 3.01.2023).
17. Molina L., Albir A. Translation Techniques Revisited: A Dynamic and Functionalist Approach. *Meta*. December 2002. Volume 47, Nr. 4. P. 498–512. URL: https://www.erudit.org/fr/revues/meta/2002-v47-n4-meta688/008033ar/ (access date: 16.06.2022).

REFERENCES

1. Strikha, M. (2006). *Ukrainskyi khudozhnii pereklad: mizh literaturoyu i natsiietvorenniam* [Ukrainian artful translation: between the nation and nation-building]. Fakt. [in Ukrainian]
2. Shmiher, T. (2008). *Istoriia ukrainskoho perekladoznavstva XX storichia: kluichovi problemy ta periodyzatsia : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. filol. nauk* [History of Ukrainian translatology of the 20th century : reference to candidate of philological sciences thesis]. [in Ukrainian]
3. Ivashchenko, V. (2015). Periodyzatsiia istorii stanovlennia ukrainskoi naukovoi terminolohii na tli terminolohichnoi diialnosti v Ukraini: tradyciini vymiry [Periodization of establishing Ukrainian scientific terminology history based on the terminological activity in Ukraine: traditional dimensions]. *Terminolohichnyi Visnyk*, *3(1)*, 5–16. [in Ukrainian]
4. Ivashchenko, V., & Yatsenko, N. (2013). Haluzeve slovianske terminoznavstvo fuktsionalnoi doslidnytskoi paradyhmy kintsia XX – pochatku XXI stolit [Slavic specific-purpose terminology of functional research paradygm of the late 20th – early 21st century]. *Ukrainska Terminolohiia I Suchasnist*, *IX*, 5–25. [in Ukrainian]
5. Selivanova, O. (2011). *Linhvistychna entsyklopediia* [Linguistic encyclopedia]. Dovkillia-K. [in Ukrainian]
6. Shvachko, S. (2005). Perekladatski transformatsii u poetychnomu prostori [Translation transformations in poetic space]. *Inozemni Movy. Zarubizhna Literatura. Metodyka Vykladannia*, *2*(1), 90–95. [in Ukrainian]
7. Pryimachok, O. (2008). Perekladatski transformatsii yak sposib dosiahnennia adekvatnosti khudozhnioho perekladu [Translation transformations as a method of getting fauthful artful translation]. *Visnyk Volynskoho Natsionalnoho Universytetu Im. Lesi Ukrainky : Filolohichni Nauky*, *10*, 115–121. [in Ukrainian]
8. Volchenko, O., & Nikishyna, V. (2015). Hramatychni transformatsii v anhlo-ukrainskomu hudozhniomu perekladi [Grammatical transformations in English-Ukrainian artful translation]. *Naukovi Zapysky Natsionalnoho Universytetu "Ostrozka Akademiia". Seriia : Filolohichna*, *54*, 252–254. [in Ukrainian]
9. Horda, V., & Pushyk, N. (2021). Perekladatski transformatsii u vidtvorenni onomastychnoho prostoru avtorskoho tekstu [Transformations of the translation in the reproduction of the onomastic space of the author's text]. *Zakarpatski filolohichni studii*, *16*, 166–170. https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2021.16.31 [in Ukrainian]
10. Yatskiv, N., & Tsiupa, L. (2018). Perekladatski transformatsii avtorskykh aforyzmiv Davida Fonkinosa v romani "Nashi rozstavannia" [Translation transformations in *Our separations* novel]. *Vcheni Zapysky Tavriiskoho Natsionalnoho Universytetu Imeni V. I. Vernadskoho. Seriia : Filolohiia. Sotsialni Komunikatsii*, *29(68)*(4), 126–131. [in Ukrainian]
11. Siniahovska, I. (2011). Vyznachennia ta klasyfikatsiia perekladatskykh transformatsii u protsesi khudozhnioho perekladu tekstu [Definition and classification of translation transformations in the process of artful text translation]. *Naukovi Pratsi [Chornomorskoho Derzhavnoho Universytetu Imeni Petra Mohyly Kompleksu "Kyievo-Mohylianska Akademiia"]. Ser. : Filolohiia. Movoznavstvo*, *221*(209), 89–93. [in Ukrainian]
12. Loboda, V. (2019). Perekladatski transformatsii: definityvnyi kharakter ta problema klasyfikatsii [Translation transformations: definition and the problem of classification]. *International Humanitarian University Herald. Philology*, *4*(43), 72–74. https://doi.org/10.32841/2409-1154.2019.43.4.17 [in Ukrainian]

13. Newmark, P. (1988). *A Textbook of Translation*. Prentice Hall.
14. Pinheiro, M. (2015). Translation Techniques. *Communication &Amp; Language at Work*, *4*(4), 121. https://doi.org/10.7146/claw.v1i4.20775
15. Febryanto, M., Sulyaningsih, I., & Zhafirah, A. A. (2021). Analysis of translation techniques and quality of translated terms of mechanical engineering in accredited national journals. *PROJECT (Professional Journal of English Education)*, *4*(1), 116. https://doi.org/10.22460/project.v4i1.p116-125
16. Ordudari, M. (2007). Translation procedures, strategies and methods. *Translation Journal*, *11*(3). http://translationjournal.net/journal/41culture.htm
17. Molina, L., & Hurtado Albir, A. (2002). Translation Techniques Revisited: A Dynamic and Functionalist Approach. *Meta*, *47*(4), 498–512. https://doi.org/10.7202/008033ar